

Oponentský posudok

na dizertačnú prácu PhDr. Markéty Markové: Hranice a hraničení ve středověké střední Evropě. Téma bola spracovaná na Katedre pomocných vied historických a archivního studia na Filosofickej fakulte Univerzity Karlovy pod vedením prof. PhDr. Marie Bláhové, DrSc.

Doktorandka Markéta Marková si zvolila pomerne náročnú úlohu postihnúť proces utvárania hraníc a ohraničovania v stredovekej strednej Európe. V prvej kapitole doktorandka približuje pramene a literatúru o hraniciach a ohraničovaní v medievistike, ktorú oprávnenne považuje za medziodborovú tematiku. Samostatne hodnotí pojem hranice v českej i zahraničnej literatúre. V závere kapitoly približuje zachované pramene k vývoju hraníc a ohraničovania. Hodnotí hlavné medzníky histórie danej problematiky.

V druhej kapitole sleduje autorka všeobecné zásady a motiváciu ohraničovania. Skúma prostriedky ohraničovania a vymedzovania priestoru, ku ktorým patria výpočet hraničných znakov ako aj pásové a lineárne hranice. Predstavuje rôzne podoby hraničných znakov ako aj prostriedky, ktorými sa chránili hranice v stredoveku. Poukazuje aj na právne predpisy a obrady, ktoré boli spojené s vytyčovaním hraníc.

V tretej kapitole autorka sleduje vymedzovanie územia Čiech a Moravy voči okolitým krajinám do začiatku 14. Stor. Približuje prvé pramene k skúmanej problematike, menovite Geografa bavorského a privilégium pre Pražské biskupstvo z roku 1086. V ďalšom podrobne sleduje ohraničovanie Čiech a Moravy predovšetkým na základe stredovekých listinných prameňov. Približuje aj prostriedky obrany a ochrany zemských hraníc.

V štvrtej kapitole autorka predstavuje typológiu stredovekého ohraničovania a vymedzovania priestoru. Všíma si pritom panstvá (domíniá), kláštorné majetky, majetky šľachtických rodov v pohraničí, újazdy, dediny (Vsi), ich katastrálne územia a parceláciu. Ďalej sleduje aj mestá, mestské areály a ich parcelácie. Nevynechala ani cintoríny, farské obvody, lesy, polia a banské revíry.

Z drobných pripomienok, ktoré k predloženej práci mám uvádzam nasledovné: str. 10 a 66 sa uvádza, že pole Lučsko bolo krajinou nikoho. Staré a dodnes existujúce pomenovania Uherské Hradište, Uherský Brod, Uherský Ostroh a Bánov patrili pôvodne k Uhorskému kráľovstvu. Až po bitke pri rieke Olšave

roku 1116, v ktorej české knieža Vladislav porazil uhorské kráľovské vojsko Štefana II. Po bitke pripojil Vladislav pole Lučsko k českému štátu.

Str. 12 neviem, či sa dá súhlasiť s názorom Lusiena Tesniéra, ktorý považuje termín medja (medza) pre poľnú krajinu a termín granica rezervuje pre lesné oblasti?

Str. 42-43 oceňujem, že autorka využila aj reálie zo slovenského územia.

Str. 50 z listinných prameňov 14. ale hlavne z 15. Stor. máme doklady na prenášanie hraničných medzníkov, odkláňanie toku potokov z pôvodného koryta za účelom získania hraničného územia medzi susednými dedinami.

Str. 58 zrejme súčasníkom Mikuláša Klaudyána bol prvý slovenský kartograf Michal Rožoň v Mitíc, ktorý bol pôvodne skalským opátom, neskôr tajomníkom uhorského arcibiskupa a kardinála Tomáša Bakóca a neskôr familiárom kňažnej Hedvigy Tešínskej.

Str. 65-66 slovenskí archeológovia i niektorí historici si myslia, že Jantárová cesta viedla juhozápadným Slovenskom.

Str. Rozsah konfinia medzi Moravou a územím Uhorského kráľovstva nebol taký široký, ako ho predstavil Metoděj Zemek, ktorý posúva východnú hranicu konfinia až na riekú Váh.

Str. 70 záseky na cestách (indagines) boli v horskom prostredí na severovýchodnom Slovensku funkčné až do polovice 13. Stor. V druhej polovici 13. Stor. sa už začalo osídľovať aj „ultra indagines“

Str. 77 aj v Uhorsku sa 11. a 12. Stor. pri udeľovaní majetkov cirkevným inštitúciám uvádzajú „capita servorum“, ale v 13. Stor. sa situácia zmenila a v darovacích listinách prešlo na enumeráciu darovaných majetkov v presne vymedzených hraniciach.

Str. 81 silfa, resp. zilfa nie je slivoň ale brest

Str. 83 nie magna villa, ale zrejme magna via.

Str. 91 súhlasím s autorkou, že označenie „villa“ z prameňov 13. Stor. ešte nemusí znamenať uzavreté sídlisko. V uhorských reláciách spôsobilo veľkú spúšť tatárske plienenie. Mnohé drobné sídla zanikli a ich obyvatelia (ak prežili) sa odsťahovali do väčších lokalít.

Dizertačnú prácu PhDr. Markéty Markové hodnotím ako veľmi prínosnú. Musela využívať nielen historické pramene, ale aj historicko- geografickú metódu a výsledky archeologických výskumov. Štruktúra jej diela je vyvážená a premyslená. Pracovala s množstvom domácej i zahraničnej odbornej literatúry. Oceňujem tiež prácu s listinnými prameňmi, ktoré jej pomohli sprecizovať finálne závery. Oceňujem, že sa „ex privata industria“ vydala aj na terénny výskum, ktorý jej priniesol objav drobnej osady vzniklej zrejme na zákupnom práve. Jej prácu hodnotím ako vyzretú a hodnú publikovania. Predloženú dizertačnú prácu predbežne kvalifikujem ako prospela.

V Bratislave, 19. 4. 2017

prof. PhDr. Ján Lukačka, CSc.